

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԷԳՎԱԳ ՄԻՍՏՈՆՅԱՆ	
ԱՍՏՆԱՅԻՆ ՄՈՐԸ	3
ԳՐԻԳ	
ԻՆՔՆԱՆՈՒՄ ԹԵՅՆԻԿՈՒ	16
ԳՈՐԵՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏՅՈՒՆԱՆՈՒ	22
ԿԱՊԻ	28
ԱՆԻ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ	
ԴՈՐԸ	30
ՄՈՐՈ ՉԿԵԿԱՆԸ	37
ՀԼՔՈՒ ՍՈՂՈՍՆՅԱՆ	
ՉՈՅՆ ԵՐԿԱՆՈՒՆ	43
ՀԵՏՈՒԳՈՒՄ	48
ԱԳՈՒՆ ԱՄԳԱՅԱՆ	
ԴՈՐԸ	53
ՆԱՐԵԿ ԹՈԿՈՒՅՅԱՆ	
ՆՍ ԱՏԻՑ ՏԵՂԸ ԲԱՆ ՉԵՄ ԱՍՈՒՄ	56
ԱԳՈՒՆ ԴԵՏՐՈՍՅԱՆ	
ՏԱՌՈՒՄ ԱՆՈՒ ԿԱՄՒ ՄԻ ՄԱՆԱԿԱՆ	64
ԴԵՏՐՈՒԹՅՈՒՆ	64
ԱԳՈՐԻ ՄԻԿՈՅԱՆ	
ԴԵՏՐՈՒՆԻ ԵՐԹՆԱՆՔՆԵՐԻ ԽՐԱՎԱՅՈՒՄԸ	67
ԱՄԻՐԱՆ... ԱՅԿԱՏԵՂ, ՈՐ՞ ԻՆՎՈՒՄ ԵՆ ՀԼՅՈՒՆԱՆԸ	72
ՈՐՆԱՅԵԼ ՀՐԵՆՏԵԿՈՒՆԻ ՈՒ ԿՍ ՈՐԿՈ ՄԱՍԻ	73
ԱԳՈՒՆ ԱՄԵՅԱՆ	
ՀՅՂԻԳՈՒՄ	75
ԴՈՒՆԱՆ ՏԵՐԿՄԻԳՈՍՅԱՆ	
ԱՆԵՐԸ ՉՎԱՆՎ ԵՆ ԿԱՄՒ ԱՆԵՎՈՒՄԸ Է, ԹԵ ԽԶՊՈՒՄԸ Է ԴՈՐԸ ԴՐՈՒՑ	82
ԱՅԿՆԵԿ ԿԱՅՐՅԱՆ	
ԳԼՈՒՄ ԵՆՔ ԵՄԱՅՈՒԹՅԱՆ	84
ԹՄԻՏԸ	87
ԱՆՈՒՆ ԿԱՊՊԱՆՅԱՆ	
ԲԱՆՈՐԿՈՒՄ ԹՈՒՄԱՍԻ ԱՐԱՍԵՒՈՒՄԸ	89

ՄԱՐԿԵՏԻ ՄԵԿԼՈՎՈՒՄ	
ՋԱՐԱՆԱՅԻ ԳԱՊՈՐԸ.....	94
«ԿՆՈՒՄՔԸ» ԿԱՏՈՒՆ.....	96
ՄՐՏԻՎ ԿՄՐՈՒՆՅԱԼ	
ԽՈՒՄՄԱՆ ԳՔԵՆՐԸ.....	
ԼԱԶԻԿ ՀՄՈՒՐՅԱԼ	
ՄՐՈՍ.....	105
ՃԱՌԱԳՈՒՑՈՒՆ.....	116
ԳՆՅԱՆ ԹՎՏՉՅԱԼ	
ՀԱՆՆԱԿ.....	121
ԼՈՒՐՈՒ ՀՄՈՒՑՈՒՆՅԱԼ	
ԼՐՈՇՄՈՒ ԲՐՆԱՀԱՏՔՎԱԵՐ.....	125
ՄԱՐԿԱՎ ՄՐՏՈՒՄՅԱԼ	
ՉԵՂՆԱՎՈՐ.....	135
ՍԵՆ ԽՈՇԱՏՔՅԱԼ	
ՃԱՏՓՈՐՈՒՑՈՒՆ ՏՈՇԵՐՔՆԵՐՈՒ.....	139
ՇԱՊՈՆԸ.....	143
ՍԵՆ ԽՈՇԱՏՔՅԱԼ	
ՀՆՏՔԵՐ.....	146
ՍՈՍԿ ՀՄՈՒՐՅԱԼ	
ԼԱԲԻՐՈՆ.....	150
ՆԱՆ	
ԸՆՏՐՈՒՑՈՒՆ ԿՆՆՔԻ ԵՎ... ՀԱՆԵՐՈՒՑՈՒՄ ԺԱՌՐ.....	152

Հրատարակված է պետական ստանդարտայնք

Խմբագիր՝ Սուսաննա Հարությունյան

ԿՈՅՈՒՄՔԱՆ (2017)՝ Գրական հանդես - էջ- էջիք Պրինտ, 2017.- 160 էջ

ISSN 1829-4391

© էջիք Պրինտ, 2017

ԻՐԱԿՐ ՄԻԽԻԱՐՅԱՆ

ՍԱՆՏԱՐԻ ՄՈՍԷ

Աշխարհում ամեն մարդ ունի «կյանք» կոչվածի իր բանաձևը. ինչպե՞ս, երբեմն որոշ սրբագրումների է ենթարկվում բանաձևը՝ կախված կյանքի փոփոխական երբանակի անակնկալների հետ: Կա մարդ, որ երբեք չի ծածուկ իր գնահատականը, ասենք՝ յոթյոթն չի էլ մտածել՝ ինչ է ասում, ինչի համար, երբեք չի կարկորել, ողբակի ասում է այն, ինչ մտածում է: Արդյախնիներից է Մանասար մարդը, նա միշտ ասել է.

- Կյանքը ես է:

Ոչ ավել, ոչ պակաս: Երե փորձեք մանրամասնել, նա կհայտնի շատ բունդ և հասցեական, մի մասը՝ կյանքին, մյուսը՝ գրողակցին, ով էլ լինի՝ կին, տղա, հարս, հարևան կամ անծանոթ: Կա չի հայտնում միայն աշխատակազմի կանանց մոտ, տղամարդ պաշտոնակիցներին սիրով է նախշում, խնայում է միայն պետին, չմտածեք՝ վայելեում է, ուղղակի զգալով է փողկապը, պետև էլ է միշտ փողկապով: Մանասարը հիմա թոշակի է անցել, քայք կրակ մի կես դրոցրով պահում նա, հարգանքի նշան է, գործատուի եղբորը հարկի սրահի պատին կից դրված է հիշատակի Խոշարձան, վրան՝ Արմեն Մանասարի Արեգյան (1972-1994): Մանասարի որդին աշխատել է նույն հիմնարկում և 1994 թվականին զոհվել Հայաստանի օստինանաներծ գրողի արշավանոթայն դիրքում:

Կարգում

Սովորաբար նվազում է սուրբն զոհվածների ճանաչողի ու սպիտակի. նա հեռավորի ճանվորների ազդան էրի միջան սուն՝ փոխել եւ ինձ հետոյի սունի, հարստեան ազգանունը, կամ՝ նա օրհնած որդու սունը: Սովորաբար կարգաւորում սրանք, որոնք ճանաչող ճշմարտ հերթին, զոհվածու կրու սունի ֆոնի կա. կա նաբարումներ, կարվածներ, կաճակագնայ հեռավոր սպիտակ շարունակոր որ ճշ սունի տեսնել է նաբար, իրարան, կողմ ապրվ կա ճեղու կն հարգանք շարվոր կարն. նկատած ճարգան:

Գոչ ճիտեայ կրու սունը: Անորց կրուցում նա ու ճարված հանցում: Կորուցանել է հրդարաբար ին տեղ, որ ն կարողնի: այլին, փորձանորու, սակայն մե ր կարգանուց սկսեցին սունը, որոնք ն ճանցնայ սունի սկսու նա սունի սկսարուցան: Սունու սրա դանորն կարող ընդ կն կարի զոհված Ինքունի սունըն ն կարողայ միջնայի սրբային, ուն ճարվել էր այր վարը սունը ու ճանաչողը հանկու: Հարգանքը սեղ հասավ թն ը, չգրան: թոյն կրանի՝ Ինչունե՝ ճանաչողը թարսար թարգմանաբարանը: Ան կաարն կառնայնեց կոր սուսարանից՝ նկատարու ճանաչի սպիտակի նարնանորանը: Սովորաբար Կորուցանելի սուննու սինի նոր սրարաթը թրոց մի մասնադարարու, մի նրու սրարունե, սրանուց դարգանց կն ն սկսողը հանարելի: Սե սրարունանուց՝ սկսող զ՝ կորուցանի փոսրանուց նոր սունը ինչու է ն հերթանականուց փոսրե սունի, որ սերտախիտին կարգաբար սունան ճարտալից, սեսպի սերը թարն սուն էր փառացի է փանուցի էր սունու: Քիջ զոսարանած, թոյ սինուամ է, թն չե Սունու սրա ընդ ընդ: Ինքն սուն կարողնու ոչ զո ճար սունը, ոչ նազու նրա սրարորը սպին էր Հարկանուն սուսը:

- Կանխում, մի կրու սրարոն էր չոր զնուկի, մ սրար այր կանի սրի:
- Էրգան էր կրու: Տարաշխարհիկ նունը էր սեղեց՝ սրբաբարանու, կամ հանուց ճարանիներ սքեռուեր, ինձոթեռուեր, սունեռիկուեր, սերունի կփր ն սյն: Ե սյն: Կամուր սարի կրու, ու Սունու սրի ճարան, սր թն ճանցնում էր կանուց սարարանու: Մե լավ էր, աւ չարգարուս ուներ: սրի սունի մեջեքն էր խնդիք ըփիլի, սանի էր՝ սր թր սունի՝ մի սյն զիտարու: Իսկ Սունու սրը զիտարի ըր սրում: Թիլիկն սան էր՝ լարող չարու: Իսկ նա զոհված էր ճանաչողի հանար, և սրբուն սրդեա շոջորու թն ոլիու ճարը: Հանուանի սրդուց բոջին էին, ման էր Սունու սրի սրարանու: մե ն ի լավ էր թոյ կասնամ:
- Հարան ջան, թոյիցը կեռի նն:
- Լավ էր սուն կա, սուն էր նարանուց:
- Դժբեկն սունը՝ ճերանուք ըն խն, ես էր զի սեր էր սունու ն կուն, սր սեղիկ մերն էր, կերն էր... Իս մի կար, Էլ մի լավ, թու սունամ նն ինչի՝ հա:

ՍԱՆՏԱՐԻ ՄՈՒՅ

մար, կրանք եւ է, պիտի խաղող էլ ուտեն, բոք էլ, տանն էլ, հոս պտի բքի օտի էլ խմեն, հարևան ջան, արի, Արցախից են ուղարկել, մի-մի բաժակ կոճենք, բժշկի մերն էլ, հերն էլ...

Մինչև հարևանը չզնայր պատճառ կբռնեք, Սանտարի կինը բշտեց.
- Այ մարդ, տարիքիցդ ամաչի, բժշկին խի՞ ես քրվում, քո ծամար է ասել:
Սանտարը թեղվում է դեպի կներ և աշխարհի տակ երթնված աննաբանող հայիտակներով հիշատակում կրա նախնիներին, հարազատներին ու ժպտում.
- Այ կեփկ, չգիտեն՝ս ինձ մունդառ խառնաթը, ինչի՞ ես մեջ ընկեում, ինձ հարևանն ո՞ւ ես:

Սանտարը մի օր պատմեց, թե ոնց է ասել կնոջը:
- Արցախից եկել էի երևան, Չարբախի կողմերը մի քարեկան տնեիկը, կրա տունն էի փնտրում, մեկ էլ տեսնեմ՝ մի կին ու մի աղջիկ, գիտեին ծագապատիկ նստած՝ քորդ էին չփխում: Էդ աղջիկը ընենց էր չփխում, ընենց էր օդ բոցեում զգազված քորդը, որ արևի տակ փայլվում էին մալակները, մտածեցի՝ արևն ասեմուր եմ, դեմքն էլ չի տեսել կարգին: Մի քանի օրից գեաջիկը ուզելու, դու մի ասա՝ կողքի կինն էլ ես եղիվեմս մերն էր: Աղջիկը չեմուղում արևն, հեռու փառիկեցին, տեսան վազրի պես մարդիկ տղա եմ, տղին, լավ արիև, չէ՛, կեփկ:
- Բա ո՞նց,- պատասխանեց կնոջը:
- Կարգին ասա, քո տիրու մերը, կարո՞ղ ա վառ տղու տվիև:
- Հարաներից ամաչի, այ մարդ, մեծագոր էլ, ետև խեղբին մնացիր,- հորդորեց կնոջը:

- Պես, քո էլ, քո հարսների մերն էլ, միշտ չեմ ասում, հարս ջան,- հարցրեց Սանտարը ընչ հեռվում կանգնած մեծ տղու կնոջը:
- Պեսս ջան, «հազգեղ ուշանում է»- գրոյցը շեղեց հարսը՝ պաքն ուղղելով վազգին անուսուր կողմը:
- Տո «հազգեմի էլ մերը, ընդ, մերն ասա, հեջ չի մտածում, թե ո՞ր է տղին, չի էլ զանգում:

- Այ մարդ, դու մարդ չես սիրում, դու ես ու քո ծառ ու ծաղիկը,- ավելում ու կողքսեց Սանտարին նայելով՝ ասաց կներ, որի անունը Արդա է: Ես պարարում է գիրություն դեմ և ավելիս ֆախում է:
- Ետի, այ գեղիկ, չե՛ս դժշում ավելը հարսից մեզը տաս, շունդ կտրվում է, քո տիրու մերը, ինձ էլ դաս ա տալիս, ծառ ու ծաղիկ, հա՛, ինք էդ ա, օրը շեղում ես ու ֆախում, փախում, ես աշխարհը գործ անողին ոտատակ ա տալի, մա՛րդ, մարդ էլ լինեն, ծառը ջրում ես՝ ձգվում ա, կանաչում, ծաղիկը՝ ծաղկում, ինչ ուն լավ քան ես անում, ուրախում ա, հեռու ասում են՝ Սանտարը քր՛ֆում ա...

Սանտարի երկու տղաներից ավագը լավ ատամնաբույժ է, կրա մեռ

Կարմիր

համաժողովները, հիմնականում սփյուռքահայեր, հերթ են կանգնում, Հայաստանում լեռն է, գալիս են երկիրը տեսնում, միաժամանակ առամները կարգի բերում: Ավագը՝ Վարդգեսը, քաղաքի կենտրոնին հարող շրջանում երկսենյականոց բնակարան գնեց, Չարրաֆից տեղափոխվեց, հիմա այնտեղ ապրում են փոքր եղբայր Պազուկը իր ընտանիքով՝ տղա-աղջիկ, կին, և ձեռքները՝ Սանասարն ու Սիդան: Սանասարը միայն ծնունդ է դիմանում այդ նեղվածք խրոշտովյալ բնակարանում, ինչ դիմանալ, կրիվ է անում իր շուրի հետ, հայտնում տենցիցին, հարևանների հետ էլ հաշտ չէ, կատաղում է, երբ վերին հարկում հասակն են կտկտացնում, կողքի բնակարաններից դաշնամուրի և այլ ձայներ են հոգին հանում: Սանասարը ծնունդը հիվանդանում է, վերջին անգամ հազիվ մահից պրծավ: Գարունը բազմվորն հետևեցավ իր այգին մշակելու և մնաց տեսնում: Սիդան և տղաները եկան տուն տանելու, չգնաց:

Սիդան ասաց:

- Եյ մարդ, դու՛ հիվանդ, ես՛ հիվանդ, չեմ կարա մնա՞մ էստեղ, ո՛վ քեզ կխնամի:

- Սառաները,- տաքացած թղամեց Սանասարը,- իր ասաց դո՛ւր էիք ինձ պահում, ես ի՞նչ մեռամ չեմ, գնացեք, ձեր ձեռքը...

- Իյ հեր,- միջանոցեց ավագ տղան, վառած, որ իրեն կսխ,- դեռ ցարտ է, թող տաքանա, կոր արի:

- Չէ, Վազգեն չան, էս մերս... տեղում ինձ լավ եմ զգում, վատարանը կրոքեմ ու քթի արտադ կաննեմ, ինձ էլ ոչ մի բան պետք չի:

- Իյ մարդ,- փորձեց համոզել Սիդան, քայց խոսքը կտրեց Սանասարը.

- Դու քեզ տեղ կայնի, ես՛ հեյ, գնացեք, քե չէ պիտապետս կխանեմ...

Նիկն ու տղաները հաստատ գիտեին՝ գրպանումն է գնեքը, որ ասաց՝ կիսակի ու կկրակի երկինք:

- Լավ,- ասաց Վազգենը,- կզանգենք, հեռախոսը մտոց պահի, բան լինի՛ շտապ գանգի:

- Հա, որ մեռեն, կզանգեն, ձեր մերր... Ոչ է, գնացեք:

Սիդան առջևից, տղաները իրար հետ գրուցելով՝ գնացին:

Օր օրի պնդացավ Սանասարը, հարևանները որսախաչան, Սանասարի կրակոցներն էին միայն անհանգստացնում, գիշերով կրակում էր քրատեր, որտեղից հայտնվում քթի ուշերի վրա: Հետո կապարակները հարձակվեցին հատմաչող կեռասների վրա: Կրակում էր Սանասարը ծանոթ կապարակների վրա, քայց այնպես, որ չդիպչի, որովհետև նրանց մանաչում էր, ապրում էին իր և հարևանի տակիցների մեջ, նրանց կեղտոցը դուրեկան էր մեռակ ապրողի անբանցիկ: Սանասարը կրակում էր ազատիների վրա, նրանց կոտորոցը